

AUSTRIJSKA OPSADA ZADRA 1809. GODINE^{1*}

Ante BRALIĆ – Tea ESCHEBACH
Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru

UDK 949.75:355.4"1809." Zadar
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 25. XII. 2007.

U članku autori iznose zbivanja nastala u Zadru i okolici nakon austrijske opsade grada Zadra u drugoj polovici 1809. godine. Opsada je nastala kao posljedica ratovanja V. protufrancuske koalicije, koju su tvorile Habsburška Monarhija i Engleska. Nakon početka opsade u gradu se uvodi opsadno (izvanredno) stanje, pri čemu se suspendira civilna vlast providurstva na čijem je čelu Vincenzo Dandolo. Kao posljedica opsade u gradu dolazi do manjka namirnica i porasta cijena. Da bi se zadovoljile monetarne potrebe u gradu, francuske vlasti uvode papirnati "opsadni" novac. Iako je austrijsko ratovanje u Dalmaciji bilo prilično uspješno, ipak je zbog poraza austrijskih snaga kod Wagrama došlo do lokalnoga zadarskog primirja. U primirju 28. srpnja/3. kolovoza 1809. godine regulirani su odnosi zaraćenih strana i pitanja svakodnevnog života. Kao posljedica mira u Schönbrunu, austrijske snage se početkom prosinca 1809. povlače iz Dalmacije i time prestaje opsada grada.

Ključne riječi: Zadar, 1809. godina, opsada, general Knežević, Vincenzo Dandolo, zadarski ugovor o primirju 1809.

Nakon što je Franjo II. poražen u bitci kod Austerlitz (2. prosinca 1805.) Austrija je po odredbama mirovnog ugovora u Požunu (26. prosinca 1805.) morala u roku od 6 tjedana Francuskoj izručiti posjede koje je stekla mirom u Campoformiju, prema kojem su hrvatske primorske pokrajine priključene Francuskoj Kraljevini Italiji.²

Osvojivši uz Veneciju i Istru, Dalmaciju i Kotorski zaljev i oduzevši Austriji pokrajine na važnom geopolitičkom položaju, Napoleon je postavio temelje za širenje imperija prema jugu i prema istoku u Europi i za prodor u Grčku i Otomansko Carstvo. Upravo iz toga razloga austrijski ministar vanjskih poslova grof Stadion okarakterizirao je francuske stečevine mirom u Požunu kapitulacijom.³

^{1*} Rad je nastao pod mentorstvom Ante Bralića i Marka Trogrlića u koautorstvu s Teom Eschenbach u sklopu njenoga diplomskog rada "Dalmacija u doba Napoleonove vladavine" obranjenog u Zadru 2007. godine na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru.

² Vjekoslav MAŠTROIĆ, Zadrani Ivan Kreljanović Albinoni, istaknuti hrvatski intelektualac iz početka XIX st., *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 19, Zadar, 1972., str. 68.

³ Stjepan ANTOLJAK, Predaja Dalmacije Francuzima (1806.), *Rad JAZU*, 288, Zagreb, 1952., str. 167.

Francuski general Molitor, kad je okupirao Dalmaciju 20. veljače 1806., u nastupnom proglasu garantira Dalmatincima sreću, blagostanje i slavu pod vodstvom cara Francuza i kralja Italije, te im daje obećanje da će uprava ostati kao što je bila pod austrijskim carem:

“Habitants de Dalmatie , Vos destinées sont fixées: vous êtes réunis aux états de L’EMPEREUR DES FRANÇAIS ET ROY D’ITALIE Le plus grand des Monarques vous adopte pour ses enfants,..., Vous avez pour garant de votre bonheur, celui de quarante millions d’habitants que le génie de Napoléon a portés au plus haut degré de prospérité, et de gloire..., La forme du Gouvernement en Dalmatie, la marche de toutes les affaires, resteront provisoirement les memes qu’auparavant.”^{45*}

Austrija se nije bila pomirila s gubitkom svojih zemalja te je početkom 1809. godine započela živu diplomatsku aktivnost oko protufrancuskog saveza. Austrijski dvor je ušao u izravne pregovore s engleskom vladom oko zajedničkoga protufrancuskog djelovanja. Sklopljena je V. koalicija u kojoj su Englezi ponudili svoju mornaricu i izvjesna novčana sredstva, dok je Austrija mobilizirala svoje kopnene snage u vidu napada na Bavarsku i Italiju. Dalmatinsko bojište je bilo sekundarne važnosti, što je bilo vidljivo na objema stranama koje su angažirale samo manje postrojbe za ratna djelovanja. Rat je započeo 8. travnja 1809. austrijskim napadom na Bavarsku.⁶

Početkom 1809. austrijski pouzdanik u Dalmaciji Hiller informira bečke vlasti da austrijska agitacija nailazi na plodno tlo jer Francuzi nametima i mobilizacijom stvaraju nezadovoljstvo među narodom. Da bi izbjegli mobilizaciju, mladi bježe u Tursku. Hiller je napravio popis osoba koje bi u danom trenutku mogle prijeći na austrijsku stranu. Najveći dio osoba su seoski glavari i svećenici iz kninskog i obrovačkog područja. Francuske vlasti bile su svjesne da se Austrija priprema za rat. Marmont je na svoju ruku za vojne potrebe organizirao među građanima Splita, Skradina, Šibenika i Zadra zajam u iznosu od 700.000 lira.⁷ Pri tome je uporabljena sila, što je protuslovalo Dandolovoj propagandi o svojevrijednom upisu zajma. Već u ožujku 1809. u Podvelebitskom kanalu dolazi do zaustavljanja i pljačkanja brodova pod francuskom zastavom. Vijest o objavi austrijskog rata Francuskoj u Zadar je došla 11. travnja 1809. godine. Plan obrane Dalmacije bio je jednostavan i temeljio se na Napoleonovim zamislima. U načelu je trebalo braniti Zadar i komunikaciju prema Lici, kamo je krenula većina francuskih trupa. Grad je trebalo opskrbiti namirnicama dovoljnim da se izdrži jednogodišnja opsada. Sudbina Dalmacije se ionako rješavala na drugim bojištima.⁸

⁴ Državni arhiv u Zadru (dalje DAZd), Zbirka STAMPE, kutija 9, br. 17/9.

^{5*} Stanovnici Dalmacije, vaše sudbine su utvrđene: ujedinjeni ste sa državama CARA FRANCUZA I KRALJA ITALIJE. Najveći vladar vas adoptira za svoju djecu..., kao garanciju za vašu sreću imate sreću 40 milijuna stanovnika, koje je Napoleonov genij doveo do najvišeg stupnja blagostanja i slave..., oblik vladavine u Dalmaciji, tok svih stvari, ostat će provizorno isti kao i do sada.

⁶ O ratovanju Francuza protiv V. koalicije vidi: Guido GEROSA, *Napoleon*, Zagreb, 1977. i Jovan Bl. JOVANOVIĆ, *Napoleon I*, Beograd, 1925.

⁷ Zadranici su od tog iznosa morali platiti 100.000 lira. Gellio CASSI, *L’opera del provveditore Vincenzo Dandolo in Dalmazia (1806-1810)*, estratto dalla *Rivista dalmatica*, Zadar, 1933., str. 76.

⁸ U pismu princa Eugena Marmontu od 8. rujna 1806. ističe se da je Napoleon ustvrdio da je Zadar središte obrane Dalmacije te se u njemu moraju koncentrirati skladišta živežnih namirnica i municije. Zadar

Za napad na Dalmaciju Austrijanci su sakupili “Opservacioni zbor” koji su sačinjavale raznorodne postrojbe, uglavnom slabije borbene spreme i naoružanja. U Zboru je bilo 1400 dalmatinskih dobrovoljaca, lička pukovnija, pričuvni bataljun ličke, otočke, ogulinske i slunjske pukovnije, eskadron serežana, eskadron Hohenzollernove lake konjice, te jedna brigadna i pozicijska bitnica.⁹ Austrijanci su pod zapovijedanjem generala Stojčevića noću s 26. na 27. travnja ušli iz Like u Dalmaciju. Početkom svibnja 200 Ličana zajedno s Jaseničanima (selo kod Obrovca) izvršili su pljačkaški pohod sve do Murvice, sela u neposrednom zadarskom zaleđu, gdje su oteli 184 vola predviđena za zadarsku aprovizaciju. Istovremeno pukovnik Mascarelli napada Pag, koji zauzima 10. svibnja 1809. godine. Međutim ovaj travanjsko-svibanjski upad Austrijanaca završio je neuspjehom. Francuske snage su razbile 15. svibnja 1809. postrojbe generala Stojčevića i pukovnika Mascherellija u bitci na brdu Kita (nalazi se između Velebita i Plješivice, nadmorska visina 676 metara). Obadvojica su se od lipnja 1809. nalazila u pritvoru u Zadru.¹⁰ Ova dva visoka časnika imala su poseban tretman u zatvoru. Prema izvješću zapovjednika zatvora Kovača pukovnik Mascherelli dnevno je primao posjete francuskih časnika. Kako zapovjednik zatvora kao civilna osoba nije mogao nadzirati ponašanje francuskih vojnika, zatražio je od mjerodavnih vlasti da se zabrane posjeti časnika Mascherelliju bez nadzora čuvara.¹¹ Puno uspješniji je bio srpanjski pohod Austrijanaca. Još krajem lipnja 1809. Dandolo se preko *Kraljskog Dalmatina* hvali da je u Dalmaciji mir iako je u ratu s Austrijom dva mjeseca. Dapače, francuska je vojska napustila Dalmaciju i već je osvojila Rijeku, a istovremeno su putovi u Dalmaciji slobodni i pošta slobodno cirkulira. Činjenicu da je mir u pokrajini uz istovremenu izočnost vojske Dandolo tumači vjernošću Dalmatinaca francuskoj upravi.¹² Ističe se da niti jednom Dalmatincu nije izrečena kazna oduzimanja posjeda zbog izdaje iako je ta mogućnost predviđena proklamacijom od 13. svibnja 1809. godine.¹³ I dalje se vrši promidžba da je stanje u Dalmaciji redovno, tek se napominje da “malahni broj nepriategliaa”

treba što bolje utvrditi. Njegova je izričita želja da ostale gradove u Dalmaciji ne treba utvrđivati. *Iz memoara maršala Marmonta, Ilirske uspomene 1806-1811*, Split, 1977., str. 63. Isto mišljenje ponovljeno je u pismu od 24. svibnja 1807. gdje princ Eugene napominje da Napoleon priznaje samo jedno utvrđeno mjesto u Dalmaciji, a to je Zadar. *Iz memoara...*, str. 74. Ipak, ovo se pravilo nije dosljedno provodilo te su, po Marmontu, u Dalmaciji bile 4 utvrde (Zadar, Klis, Knin i Sv. Nikola ispred Šibenika) te tri u “Albaniji” (Dubrovnik, Kotor i Herceg Novi). *Iz memoara...*, str. 89.

⁹ Drago ROKSANDIĆ, *Vojna Hrvatska = La Croatie militaire*, knj. 1, Zagreb, 1988., str. 135-150.

¹⁰ Tulio ERBER, “Storia della Dalmazia dal 1797 al 1814” estratto dal *Programma del' I. R. Ginnasio sup. di Zara*, Zadar, 1888., III. dio, str. 4-28.

¹¹ DAZd, Spisi policijskog komesarijata “Administracije Opinel” (dalje “Administracijacija Opinel”), filca I, br. 4, 27. 7. 1809.

¹² Marmont u svojim sjećanjima zaslužnima za održavanje mira smatra franjevce, što je u suprotnosti s Dandolovim stavom. Ističući franjevce zaslužne za održanje mira, posredno je hvalio sebe, jer je on bio proglašen zaštitnikom franjevačkog reda i tim činom je bio došao u sukob s vlastima u Talijanskom Kraljevstvu. *Iz memoara...*, str. 100. Ipak treba naglasiti da je svećenstvo u ogromnoj većini s radošću prihvaćalo austrijske vlasti, što je istaknuo i Dandolo. DAZd, Godišnji izvještaj generalnog providura Vincenza Dandola (dalje Godišnji izvještaj), knj. 6 (1809.), str. II.

¹³ *Kraljski Dalmatin* (dalje *KD*), br. 26, 30. 6. 1809.

čini napade u najudaljenijim dijelovima pokrajine. Započinjanje novih ratnih djelovanja protiv Austrijanaca pokrenuo je novi val državne propagande. Dandolo je 1. svibnja 1809. uputio proglas Dalmatincima u kojem izriče nepokolebljivu vjeru u pobjedu francuskog oružja i navješćuje propast protivnicima “VELIKOGA NAPOLEONA”. U katedrali se 7. svibnja održao svečani *Te Deum* u čast Napoleonovih pobjeda.¹⁴ Navodno su građani Zadra, Skradina, Šibenika i Splita pohitali dati zajam vojsci u iznosu većem od 700.000 lira.¹⁵ Kada je kroz Liku u Dalmaciju prodrla austrijska vojska, generalni providur Dandolo je u proglassu od 18. srpnja 1809. pozivao Dalmatince da se odupru austrijskoj vojsci:

“Ne Dalmatini: Ne uliza jedna vojska nepriategliska u Dalmaciju. Vojske Nimacke^{16*} razruscene jesu od VELIKOGA NAPOLEONA. Virujtemi. Oni koji ulizu na vascju krainu, na krainu VELIKOGA NAPOLEONA nisu nego razbojniczi i lupexi u broju od peet ili sest stotinaa. Ovo su gliudi koji dohode krasti i robiti vascja immagna. Ajdite protiva gnimi; pokoglite sve kollike. Rat ne dopuscta poslati ajduke na misto vojnika, ... (..)Vi cziloviti Narod vojujete protiva mallo ajdukaa. Ako budete strasciveze, neskladni i rastarkani, poghinuti hochiete svi...Dalli hrabreni, jaki i skladni, poraziti hochiete u čas sve ajduke, i sahraniti vascje blago. Junacki dakle Dalmatini: ja vami sciagliem i jaspre i zaire^{17*}; i ako hochiete, ja isti dojti hochiu s’vami, kaksam doscjao i prije godiscta 1806.: ja poznajem vascju virnost. VELIKI NAPOLEON nadarioje junačtvo vascje bratje na bojnoj ravniczi. VELIKI NAPOLEON nazvao jestvas puk virni i nepokvareni...(..)

Jachiu kazati VELIKOME NAPOLEONU imena omnizih kojise budu visce oposcteniti.

Billabi vikovita vascja sramota da jedna sejaka ajducka moghlabi zapliniti vascju otaxbinu, potlen vascja bratja prevelaje vojsku priko tolliko poghibili slavno i slavodobitno po Kroaczii do Rike.

Spomenitese Dalmatini da cettiri stotine vascje bratje bili jesu pokradeni, pogardjeni, i zarobljeni od ovizih istih Licanca izdaiczca koji mallo pervo bichu bili pridobiveni i podloxeni od glasovita Herczega. Javam ponavgliam. Počnite klati ajduke, i uzdajte stanovito u oruxje koje jeste pripravno dochi na vascju pomoch.”¹⁸

Istina je bila kudikamo drugačija. Tijekom druge polovice 1809. godine građani su na vijesti o dolasku austrijskih snaga u Dalmaciju sami skidali francuske zastave i zatvarali francuske činovnike. Pobjeda Marmonta nad austrijskim generalom Stojčevićem i njegovo zarobljavanje iskorišteno je u propagandne svrhe. Grad je prema francuskim izvješćima bio zahvaćen općim slavljem i radošću, izvodi se svečani *Te Deum*, u kazalištu se organizirala

¹⁴ KD, br. 19, 12. 5. 1809. U broju 21 *Kraljskog Dalmatina* od 26. 5. 1809. velikim je slovima na naslovnici istaknuto “I Francesi sono a Fiume”, tj. proboj Marmonta preko Hrvatske.

¹⁵ KD, br. 21, 26. 5. 1809.

^{16*} Misli se na austrijsku vojsku.

^{17*} Denaro e munizioni.

¹⁸ DAZd, Zbirka STAMPE, *Razdoblje francuske vladavine*, 17/20.

predstava, a grad je veličanstveno osvijetljen.¹⁹ Francusko zauzeće Beča iskorišteno je za organiziranje trodnevnog slavlja. Prvog dana, 2. lipnja 1809., u kazalištu je pročitana svečana providurova proklamacija o zauzeću Beča, a grad je bio svečano osvijetljen. Drugog dana, 3. lipnja u zoru su pucale lumbarde, u podne je otpjevan svečani *Te Deum* uz sudjelovanje svih vlasti, a grad je svečano ukrašen. Gradskim siromasima se dijelio kruh i novac od strane općine. Također su počašćeni svi vojnici i niži časnici koji sudjeluju u obrani grada. Providur organizira svečani domjenak, a u kazalištu je ulazak besplatan. Trećeg dana, 4. lipnja, općina organizira domjenak svim časnicima koji sudjeluju u obrani grada. Poslije ručka izvan grada organizirane su igre (*Cucagna al popolo*), a navečer ples u Providurovoj palači.²⁰ Kazališne predstave bile su na niskoj umjetničkoj razini sa “sirovom glumom” kojoj su Zadranici naveliko pljeskali.²¹

Ipak se provlači vijest da su neprijatelji napali mjesta u širem zadarskom zaleđu: Vinjerac, Posedarje i Obrovac. Navodno je glasoviti hajduk Barzilo pobjegao, a njegov pomoćnik Zeleta je bio ranjen, promiču Francuzi.²² Međutim kruta realnost ubrzo je demantirala francusku propagandu. Tijekom srpnja austrijske snage pod zapovijedanjem generala Kneževića jakosti oko 2400 ljudi ulaze u Dalmaciju i bez većih otpora zauzimaju dalmatinski teritorij. Vidjelo se da dalmatinsko pučanstvo s radošću prima austrijske vojnike. Za Francuze poraznija je bila činjenica da austrijske trupe zauzimaju Dalmaciju upravo u trenutku žetve, što je omogućilo opskrbu invazijskih snaga, a onemogućilo opskrbu francuskih trupa. Već krajem srpnja 1809. čitava je Dalmacija, izuzev utvrda Knin, Klis i Sv. Nikole pred Šibenikom u rukama Austrijanaca. Čitav vojnički napor usmjeren je prema Zadru, jedinom gradu u rukama Francuza.²³ Austrijske trupe koje su ušle u Dalmaciju 17. srpnja, već su 23. srpnja pred Benkovcem gdje razbijaju francusku kolonu. Iste večeri general Knežević ulazi u Zemunik, gdje je uspostavio stožer. Zadarski garnizon pod zapovjedništvom generala Maureillana 25. srpnja poslije ručka u tri kolone organizirao je protuudar, što je neuspješno ponovio i 26. i 27. srpnja. Nakon toga francuske snage ne izlaze iz grada i počinje prava opsada grada. Istovremeno tijekom lipnja 1809. godine zajedničke austrijsko-engleske pomorske snage pod zapovjedništvom austrijskog pukovnika Deloninca ulaze u Zadarski kanal. Od 28. srpnja saveznički brodovi su stali kod otočića Ošljaka te možemo smatrati da je od tog dana grad u potpunoj pomorskoj blokadi. Francuske pomorske snage pokušale su 30. srpnja probiti blokadu te je došlo do bitke na sredini Zadarskog kanala. Nakon neuspjelog proboja pred očima građanstva koje je sa zidina gledalo boj, francuska flota se povlači u zadarsku luku. Da bi flotu usidrenu u luci zaštitio od možebitnog upada austrijskog i engleskog brodovlja, zapovjednik mornarice zatražio je da se izradi željezni lanac u luci koji bi spriječio njihov ulazak. Da bi se iskovao traženi lanac, potreban je bio

¹⁹ KD, br. 21. 26. 5. 1809.

²⁰ KD, br. 22, 2. 6. 1809.

²¹ Ivan PEDERIN, *Njemački putopisci po Dalmaciji*, Split, 1989., str. 54.

²² KD, br. 28, 14. 7. 1809. Dapače, Dandolo je osobno sebi pripisivao zaslugu za dvomjesečni mir u Dalmaciji i za svoj rad sa stanovništvom. ERBER, III. dio, str. 87.

²³ KD, br. 29, 21. 7. 1809.

ugljen kojeg nije bilo u državnim skladištima. Zapovjednik mornarice nalazi rješenje u rekviriranju ugljena koji se nalazi kod izvjesnog Paola, vlasnika kafeterije. Kako je uskoro nastupilo primirje, od izrade lanca nije bilo ništa.²⁴

U gradu je 24. srpnja proglašeno opsadno stanje, a vlast iz civilnih ruku prešla je ruke generala Maureillana i zapovjednika policije Opinela. Naredbom o opsadnom stanju bilo je zabranjeno okupljanje građana, civili su morali predati oružje vojnim vlastima (predali su 442 komada oružja), a bilo kakav izlazak ili ulazak u grad morao je biti popraćen odgovarajućom dozvolom. Kako bi se bolje dočarao noćni život ljudi u Zadru za vrijeme opsade, evo nekoliko zabrana građanima iz proglasa generalnog komesara policije Opinela glede čuvanja javnog reda i mira (Zadar, 25. srpnja 1809.): “*Voulant assurer l’ordre et la tranquillité publique, éviter tout ce qui peut donner lieu à des risques, et prévenir les suites malheureuses qui en résultent ordinairement, arrête ce qui suit.*”²⁵ Od jedanaest sati uslijedila je zabrana točenja vina u krčmama, ako se krčmar te odredbe ne bi držao, policija bi mu zatvorila krčmu i strpala bi ga na 8 dana u zatvor; a od 23 sata bile su zatvorene sve kavane, zabranjeno je bilo vikanje i pjevanje u ulici u taj sat. Isto tako je odlučeno da u 22 sata stražari nikoga neće pustiti na ulicu.

Da bi poboljšale stanje opskrbe u gradu, francuske vlasti proglasile su 25. srpnja 1809. zadarsku luku za slobodnu luku – *porto franco* – u kojoj se ne plaćaju carine i porezi. Pored toga pomorski promet pao je na najmanju mjeru. Brodovi su se usuđivali ulaziti u zadarsku luku samo kriomice noću.²⁶ Pomorska i kopnena blokada teško su pogodile opskrbu grada. Cijene živežnih namirnica su porasle, što je potaklo državne vlasti na niz administrativnih akcija.²⁷ I za vrijeme opsade grada 1809. godine organizirale su aprovizaciju grada.²⁸ U gradu vlada nestašica ulja, što je dovelo u pitanje osvjetljavanje kancelarija u Providurovoj palači.²⁹ U cilju očuvanja životnog standarda vlasti su fiksirale cijene svježeg mesa na zadarskoj tržnici.³⁰ Policija je sastavila popis od 150 osoba slabijeg imovnog stanja kojima je trebalo dodijeliti meso radi poboljšanja prehrane.³¹ Kao povijesnu zanimljivost može se navesti da se prema proglasu od 11. studenog 1809. godine o nabavci hrane za vojnu bolnicu prvi put u službenoj formi navode količine za težinu krutih i tekućih stvari u kilogramima i litrama.³²

²⁴ DAZd, “Administracija Opinela”, filca I, br. 5, 27. 7. 1809.

²⁵ Kako bi se osigurao javni red i mir, treba izbjeći sve što bi moglo prouzrokovati rizike i predvidjeti nesretne posljedice koje iz ovoga uobičajeno slijede. Odlučeno je sljedeće.

²⁶ DAZd, Godišnji izvještaj, knj. 6 (1809.), str. 232.

²⁷ DAZd, Godišnji izvještaj, knj. 6 (1809.), str. 63.

²⁸ O postojanju aprovizacije govori činjenica da je policija imenovala Giovannija Bottonija za čuvatelja aprovizacije u opsadi. DAZd, “Administracija Opinela”, filca II, br. 236, 24. 8. 1809.

²⁹ DAZd, “Administracija Opinela”, filca II, br. 262, 17. 9. 1809.

³⁰ Inače cijene na zadarskoj tržnici krajem srpnja 1809. bile su za janjetinu 16 soldi, ostalo meso 6 soldi za težinu zadarske libre. Cijena špalete bila je 1,16 lira, a pršuta 1,20 lira. Vino se prodavalo ovisno od vrste od 4 do 6 soldi, a ulje po 1 liru i 8 soldi. DAZd, “Administracija Opinela”, filca II, br. 256, 29. 7. 1809.

³¹ DAZd, “Administracija Opinela”, filca I, br. 50, 5. 8. 1809. i filca II, br. 284, 16. 10. 1809.

³² DAZd, “Administracija Opinela”, filca III, 1809.

U cilju reguliranja sigurnosti i opskrbe policijske vlasti su napravile popis svih ugostitelja i trgovaca hrane u gradu. Prema tom popisu bilo je 157 ugostitelja i trgovaca hranom i pićem. Ti su ljudi policiji, budući da rade na mjestima javnog okupljanja, sa sigurnosnog aspekta bilo iznimno zanimljivi. Pored svih napora državnih vlasti oskudica hrane pogađala je i činovnike u gradu kao i opskrbu javnih ustanova, poput zatvora, bolnica i sirotišta.³³

Zbog ukonačivanja francuske vojske u gradu, vojne vlasti su privremeno rekvirirale samostan sv. Marije, što je prema Dandolovim riječima izazvalo ogorčenje u gradu. Redovnice su se privremeno smjestile u Nadbiskupsku palaču, a vojska je, da smiri javnost, obećala pravednu nadoknadu za prostor.³⁴ Ukonačivanje vojske koja se povukla u grad i dolazak francuskih činovnika iz ostalih dijelova Dalmacije doveli su do porasta cijena najama stanova. Na svojoj koži taj problem je osjetio paroh Sv. Ilije, koji je bio smješten u kući zadarskog mesara Karla Tokića. On je zatražio od paroha da napusti kuću. Budući da se nije mogao osigurati adekvatan smještaj za paroha, policija je naredila Tokiću da mu do daljnjega omogućava boravak u njegovoj kući.³⁵

Nakon uvođenja opsadnog stanja policijski komesar Opinel zatražio je svakodnevno od zapovjednika zatvora Kovača izvještaj o brojnom stanju u zadarskom zatvoru. Prema izvještaju iz kraja srpnja 1809. godine u zadarskom zatvoru bilo je 216 zatvorenika. Od toga je 35 francuskih vojnika, 140 što osuđenih što neosuđenih civila, 7 ratnih zarobljenika i 34 osobe koje su zatvorene po posebnoj odluci Ratnog vijeća, organa koji je nadzirao sigurnost u gradu. Očito je da su ove 34 osobe bile politički sumnjive francuskim vlastima, te su bile preventivno zatvorene. Prema detaljnom Kovačevom izvješću od 4. kolovoza u zatvoru je bilo 214 osoba.³⁶

Tablica 1. Struktura zatvorenika u zadarskom zatvoru – stanje 4. kolovoza 1908.

Vrsta osuđenika	Broj osuđenika	Vrsta osuđenika	Broj osuđenika
Uhićeni civili	65	Austrijski vojnici	7
Osuđeni civili	22	Osobe na prisilnom radu	5
Civili pod Ratnim vijećem	20	Osoba na čuvanju	1
Osuđeni vojnici	48	Zatvorenice	16
Uhićeni vojnici	29	Austrijski dezertjer	1

Smirivanje stanja dovelo je do pada broja zatvorenika pa su tako 15. kolovoza u zatvoru bile 172 osobe, a krajem listopada broj zatvorenika pada na 131 osobu.³⁷ Sigurnosne

³³ DAZd, Godišnji izvještaj, knj. 6 (1809.), str. 147.

³⁴ DAZd, Godišnji izvještaj, knj. 6 (1809.) str. 179-180.

³⁵ DAZd, "Administracija Opinel", filca I, br. 6, 28. 7. 1809.

³⁶ DAZd, "Administracija Opinel", filca I, br. 13, 1809. i br. 44, 4. 8. 1809.

³⁷ DAZd, "Administracija Opinel", filca I, br. 77, 15. 8. 1809. i br. 212, 21. 10. 1809.

mjere bile su opsežne.³⁸ Načelnik Vrgada je 30. srpnja donio odluku o zaštiti od požara prema kojoj je grad podijeljen u dva kvartira – sv. Stošije i sv. Šime – pod nadzorom zasebnih nadziratelja od požara.³⁹ Policija je kontrolirala kretanje građana. U kolovozu je policija izdala dodatnu zabranu šetanja s upaljenom lulom iza 22 sata, što bi opsjedatelji mogli vidjeti. Tih dana priveden je trgovac Pellegrini jer je u dućanu govorio da će francuska vlast brzo propasti. Kontrolira se i pismovna komunikacija pa se tako uhićuje Oliva Bibić rođena Špoljanić, koja je trebala predati pismo svom polubratu Juri Grguriću iz Gospića, kapetanu austrijske vojske. Zbog pisma je uhićen i Šime Koitilić.⁴⁰ Austrijske vojne vlasti iskorištavale su činjenicu o etničkoj istovrtnosti opsjedatelja i opsjednutih, što će biti maksimalno iskorišteno prilikom druge opsade grada 1813. godine. Na koji društveni sloj računaju austrijske vlasti, postalo je jasno nakon što je većina dalmatinskih gradova pala u njihove ruke. Tada su pristupili ukidanju općinskih vijeća i ponovnoj uspostavi starih plemićkih vijeća.⁴¹

Kako je grad bio odsječen od ostalih centara francuske uprave, u grad nije dolazio novac, državna uprava trebala je velike količine gotova novca, osobito za vojne plaće i opskrbu vojnika. Da bi se doskočilo tom problemu, vojne i civilne vlasti tiskaju tzv. opsadni novac. Novčanice su se tiskale u apoenima po 5, 10, 50, 100 i 200 franaka. Vrijednost papirnatoг novca prisilnim je tečajem izjednačena s kovanicama. Formirana je komisija sastavljena od civilnih i vojnih vlasti koja je nadgledala izdavanje novčanica: pukovnik Leger, predstavnik zapovjednika grada, Psalidi, vojni komesar Talijanskog Kraljevstva, Villata, opći tajnik Providurstva. Oni su se ujedno i potpisivali na svaku novčanicu. Tijekom opsade u opticaj je pušteno 328.010 franaka. Istovremeno je uveden prisilni zajam od 45.000 u opsadnom i 15.000 u kovanom novcu za potrebe uprave. Vlasti su jamčile povratak zajma polovicom prihoda od prodaje soli.⁴² Prema prvobitnom planu opsadni novac trebao je biti zamijenjen do 1. studenog 1809. Međutim, kako je opsada i dalje trajala, zapovjednik policije Opinel i guverner Zadra general Maureillana produžavaju vrijednost opsadnog novca do 1. siječnja 1810. godine. Pri tome se ponavlja naredba o obvezatnom prihvatanju opsadnog novca po prisilnom tečaju.⁴³ Dandolo navodi u da se 200 Zadrana aktivno uključilo u obranu grada.

³⁸ Treba napomenuti da je u zadrskom uredu policije bilo zaposleno 12 policajaca koji su primali mjesečnu plaću od 60 do 250 franaka, što je ukupno iznosilo 2060 franaka mjesečno. DAZd, “Administracija Opinel”, filca III, bez broja, 1. 11. 1809.

³⁹ DAZd, “Administracija Opinel”, filca I, br. 29, 30. 7. 1809.

⁴⁰ DAZd, “Administracija Opinel”, filca I, br. 46, 1809., br. 70, 11. 8. 1809. br. 128, 7. 9. 1809. i br. 129, 7. 9. 1809.

⁴¹ DAZd, Godišnji izvještaj, knj. 6 (1809.), str. 101.

⁴² ERBER, III. dio, str. 42-58.

⁴³ DAZd, “Administracija Opinel”, filca III, Proglas od 16. listopada 1809. Prema prethodnom planu trebalo je biti ukupno tiskano 500 novčanica po 200 franaka, 1000 novčanica po 100, 800 novčanica po 50, 2000 novčanica po 10 i 4000 novčanica po 5 franaka. Kako je uskoro nestalo kovanica u sitnim apoenima, prema proglasu od 15. listopada uvedene su novčanice od 2 i 1 franka.

Kako nemamo potvrde te vijesti iz drugih izvora, ovaj podatak treba uzeti s rezervom.⁴⁴ Međutim, iako su francuske snage u Dalmaciji loše stajale, na općem planu francuske trupe vodile su pobjedonosni rat. Definitivna odluka o pobjedniku u ratu bila je jasna nakon bitke kod Wagrama 5. i 6. srpnja 1809., kada su francuske snage doslovno razbile Austrijance. Već 12. srpnja austrijske snage prisiljene su potpisati primirje u Znaimu u Češkoj. Vijest o primirju je stigla u Zadar tek 29. srpnja. Dolazak vijesti u Zadar o potpisivanju primirja u Znaimu ponukala je zadarskog nadbiskupa Scottija da organizira svečanu procesiju i sv. misu za vojnike i traži od zadarske policije da u navedenom razdoblju zatvori zadarske trgovine, što Opinel prihvaća.⁴⁵

Nakon toga general Knežević je poslao parlamentarce na pregovore o primirju u grad. Već sama najava mogućeg primirja ponukala je policijske vlasti da dopuste izlazak građana izvan grada u vremenu od 16 do 18 i 30 sati, najvjerojatnije da bi se sami građani pobrinuli oko nabave hrane.⁴⁶ Ugovor o primirju sklopljen je 28. srpnja 1809. a proglašen je 3. kolovoza iste godine. Prema tom ugovoru, koji su potpisali generali Knežević, Maureillana i pukovnik Delonik, utvrđuje se crta razdvajanja koja je na kopnu išla od Dikla preko Dračevca i Crnog do mora spuštajući se potokom Ričinom, dok je na moru crta razdvajanja išla od Puntamike do Arbanasa sredinom kanala. Zadranima je dopuštena opskrba, uz dozvolu, izvan grada, te ulazak u grad s dozvolom. Također je dopuštena komunikacija, uz parlamentarce, Zadar – opsjednuta tvrđava Knin – tvrđava Sv. Nikola pred Šibenikom. Navedene utvrde mogu dobivati opskrbu svakih pet dana. Primirje nije jamčilo zaštitu opskrbe grada morskim putem, gusari su, naime, pred samim gradom hvatali i pljačkali brodove koji su donosili vodu i drvo. Austrijska artiljerija se povlači u Babindub, a u ustanovi Manfrin u Ninu uspostavljena je austrijska vojna bolnica. U međuvremenu je potpisan mir s Austrijancima 9. listopada 1809. godine u Schöbrunnu, prema kojem su Francuzi dobili Istru i Dalmaciju. Vijest o miru došla je brodom iz Ankone 24. listopada 1809. godine u Zadar, a general Knežević tek je 4. studenog obavijestio opkoljene Zadrane o miru. Kapitulacija Austrijanaca i Schönbrunski mir 1809. ponukali su zapovjednika policije u gradu Opinela da posebnim proglasom od 28. listopada 1809. pohvali “vjerno držanje” Zadrana i da napadne druge Dalmatince “zbog duha prevrtljivosti i lažljivosti i da uvijek trebaju slatko slušati legitimnog suverena”.⁴⁷ Prema Dandolovim izvještajima Austrijanci su očekivali ustanak opsjednutih Zadrana, ali situacija je bila drugačija. Navodno se čak 200 Zadrana dobrovoljno prijavilo u obranu grada, a među njima je bio Blaž, sin budućeg načelnika Andrije Borellija. Kroz čitavo vrijeme opsade načelnik Vrgada⁴⁸ je besplatno vršio svoju funkciju, što je naišlo na pohvale državnih vlasti. Među frankofile treba ubrojiti i gradsku pravoslavnu elitu obitelji

⁴⁴ ERBER, III. dio, str. 90. Ovoj propagandi pridružuje se i *Kraljski Dalmatin*, koji ističe da se zadarski mladići uče koristiti oružjem, osobito se ističe primjer mladog Borellija. I za vrijeme opsade održana je redovita proslava Napoleonovog imendana 15. kolovoza. *KD*, br. 33, 18. 8. 1809.

⁴⁵ DAZd, “Administracija Opinel”, filca II, br. 240. 28. 7. 1809.

⁴⁶ DAZd, “Administracija Opinel”, filca I, br. 27, 30. 7. 1809.

⁴⁷ DAZd, Zbirka STAMPE, kutija 20, br. 63/20. i *KD*, br. 38, 3. 11. 1809.

⁴⁸ Ovdje treba naglasiti da je u Hrvatskom biografskom leksikonu krivo navedena 1806. godina kao početak načelnikovanja Petra od Vrgade. On je načelnik postao 1807. godine. Jelena KOLUMBIĆ i

Smiljanić i Janković, koji su bili uhićeni od strane Austrijanaca na svojim imanjima u Islamu Grčkom.⁴⁹ Austrijska vojska našla se u lošem položaju. Da bi smirio stanje u pokrajini, general Maureillan proglasio je 10. studenoga 1809. opću amnestiju za sve Dalmatince koji su sudjelovali na strani Austrijanaca.⁵⁰ Česte kiše i manjak hrane doveli su do čestih poboljšavanja vojnika. Austrija je, da bi osigurala prehranu vojnika, uvela papirnatu forintu kojima je vrijednost brzo padala.⁵¹ Zato je sa zadovoljstvom general Knežević naredio okupljanje vojske u Crnom od 20. studenog 1809. godine. Od 1. prosinca 1809. godine austrijska vojska se u koloni počinje povlačiti prema Banskoj Hrvatskoj. Od tog dana može se smatrati da je prestala opsada Zadra.⁵²

Dugotrajna nesnošljivost civilnih vlasti vođenih Dandolom i vojske pod zapovijedanjem Marmonta eskalirala je tijekom opsade 1809. i neposredno nakon nje. Uvođenjem opsadnog stanja u Zadru 24. srpnja ukinute su civilne ovlasti u gradu, a kako je gotovo cijela pokrajina bila u vlasti Austrijanaca, možemo smatrati da su od 24. srpnja Dandolu *de facto* prestale ovlasti. Dandolo je bio protivnik stvaranja Ilirskih pokrajina. Međutim, to ga nije spriječilo da zatraži 6. studenog, znači dva dana nakon austrijske obavijesti o miru, povratak svojih ovlasti. Odgovor je dobio veoma brzo, 7. studenog, da će se čitava Dalmacija staviti u opsadno stanje, što je on popratio s negodovanjem ističući da je u Dalmaciji mir. U Dalmaciji je proglašeno 9. studenog 1809. godine opsadno stanje koje je ukinuto veoma brzo, 1. siječnja 1810. godine.⁵³ Marmont ga je službeno obavijestio 10. studenog da će se formirati vojno povjerenstvo koje će nadgledati civilne poslove. Vojska je preuzela arhiv providurstva. Svi službenici providurstva dolaze pod nadzor vojnih vlasti. General Maureillan postaje vojni komandant Dalmacije, brigadni general Bertnand zapovjednik policije i teritorijalnih snaga dok gospodarskim poslovima upravlja Dauchy.⁵⁴

Nakon toga Dandolu je postalo jasno da će morati napustiti Dalmaciju. Kao kompenzaciju dobio je senatorsku čast 10. listopada 1809. godine. Treba napomenuti da se građanstvo Zadra s ljubavlju oprostilo od Dandola. Zadranima su zasigurno bile poznate trzavice Dandola s vojnim vlastima. Kako je on često branio interese građana u slučajevima ukonačivanja vojske, time je stekao njihove simpatije. Uoči odlaska Dandola iz Zadra 29. siječnja 1810. godine Zadrani su organizirali posebnu bakljadu, rasvjetu i kićenje grada.

Tatjana RADAUŠ, "Damjanić Vrgadski", *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Zagreb, 1993., str. 200-201 i *KD*, br. 8, 21. 2. 1807.

⁴⁹ Također je i Vrgadin sin na službi tajnika delegata u Splitu bio uhićen od strane Austrijanaca. *DAZd*, Godišnji izvještaj, knj. 6 (1809.), str. 234, 241 i 247.

⁵⁰ ERBER, III. dio, str. 53-69.

⁵¹ O brzom padu tečaja govori podatak da se za 100 forinti dobivalo 496 lira 1809. godine, dok se 1810. dobivalo 1240 lira. *Iz memoara...*, str. 261.

⁵² ERBER, III. dio, str. 90-91.

⁵³ *KD*, br. 40, 8. 12. 1809. i br. 1, 9. 1. 1810.

⁵⁴ ERBER, III. dio, str. 91.

Načelnik Vrgada održao je prigodan zahvalni govor. Sam odlazak u luku bio je popraćen mnoštvom Zadrana.⁵⁵

Nakon prestanka djelovanja providurstva 9. studenog 1809. godine kratkotrajno je upravitelj za civilne poslove bio general Psalidi. On će 3. veljače 1810. biti zamijenjen intendantom Rougerom de la Bergerie, koji će biti na čelu intendature, ustanove koja je do kraja francuske uprave upravljala civilnim poslovima.⁵⁶

Može se zaključiti da je austrijski prodor u Dalmaciju tijekom druge polovice 1809. godine postigao popriličan uspjeh. On je bio posljedica ne samo vojne nadmoći Austrijanaca nego i otpora Dalmatinaca francuskoj upravi. Sama činjenica da su u mnogim mjestima sami Dalmatinci skidali oznake francuske vlasti i protjerivali njihove činovnike, a da istovremeno tu nije bila nazočna austrijska vojska, najbolje govori o raspoloženju pučanstva. Propagandistički naponi, pa čak i samozavaravanje Dandola o vjernosti Dalmatinaca francuskoj upravi, pokazali su se kao iluzija. Francuska vlast se mogla osloniti samo na iznimno uski sloj liberalnog građanstva, što je u ondašnjoj Dalmaciji predstavljalo slab socijalni oslonac. Za nepopularnost francuske uprave bili je više uzroka: povećana porezna presija, ogromni izdatci za vojsku, uvođenje mobilizacije za vojsku, pomorska blokada Rusa i Engleza koja je uništila pomorsku trgovinu i jak otpor katoličkog i pravoslavnog klera prema modernizacijskim mjerama francuskih vlasti. Svi ovi razlozi doveli su do uspjeha prodora austrijske vojske, a Dalmacija je ostala u francuskim rukama zahvaljujući općoj nadmoći Napoleonove Francuske nad svojim protivnicima tijekom 1809. godine.

PRILOG:

Ugovor o primirju sklopljen 28. srpnja 1809. godine između austrijskih i francuskih snaga kod Zadra^{57*}

Conventions conclues le 28 Julliet 1809 entre
le Général Baron Kneseviçh Commandant
l'armée autrichienne en Dalmatie et M.
le Baron de Maureillan Gouverneur de
Zara commandant Général de la Dalmatie

Art 1er

Les Postes de l'armée et les Garnisons reste
ront dans l'état où ils se trouvaient
au moment ou l'on a donné connaissance

⁵⁵ ERBER, III. dio, str. 93. O Vrgadinom govoru i zadarskoj zahvalnosti prema Dandolu vidi: Tulio DANDOLO, *Ricordi, primo periodo 1801. – 1821.*, Asisi, 1869., str. 111-114.

⁵⁶ *KD*, br. 3, 13. 2. 1810.

^{57*} Transkripciju i prijevod izvornika napravila je Tea Eschebach. Izvornik se nalazi u DAZd, Zbirka STAMPE, kutija 20, broj spisa 28, a proglas o primirju je zaveden pod brojem 36 u istoj kutiji. Tekst je transkribiran doslovno, dok smo se kod prijevoda na hrvatski nastojali što više držati izvornika pa i u grafičkom izgledu.

de l'armistice

Réponse

Accordé, en commençant par la Pontamica a en allant vers la Crête de Bocagnazzo B sur la petite chapelle C de la colline D vers les premières maisons voisines au Glacis E ensuite sur le pont des pierres F le Long du ruisseau jusqu'à son Embouchure G comme il est démontré sur le plan

Art 2e

Il Sera établi une Convention qui indiquera la Situation des Postes et formera la Ligne de Démarcation des parties Belligérantes en Dalmatie

Réponse

Le Corp franc qui se trouve dispersé au delà de la Cettina se retirera aussi tout et prendra position de la rive droite De cette riviere, en laissant les forts de Clissa ouverts

Art 3

On ne pourra faire aucun Ouvrage sur la Ligne des postes, ils resteront dans l'État ou ils ont été trouvés, lorsqu'on a donné Connoissance de l'armistice

Réponse

Acordée à condition de ne faire aucune espece de travail de Siege ni abbatis de bois d'aucune espece, ni d'effectuer aucun mouvement militaire, ou marche de troupes quelconques d'aucun ports

Art 4

Il sera permis aux places de la Dalmatie d'avoir communication entre elles, et de plus de pouvoir s'approvisioner, on observe que la Garnison de Zara est de Deux mille quatrecent hommes

Réponse

La communication par parlementaires pourra avoir lieu et l'approvisionnement de la forteresse de Zara, des forts de Knin, et St Nicolo, sera

accordé jusqu'à la Decision de s.a.
l'archiduc Jean de cinq jours en
cinq jours a tous individu militaire
composant les Garnisons des dites
places les approvisionnement consisteront
en viande, pain, légumes, bois, volailles,
Beurre, huile, et vin pour deux-
cent hommes a Zara deux cents a
Knin, et cents au fort St Nicola

Art 5

De donner connoissance à la partie de Dalma-
tie, non occupée par l'armée autrichienne
de la convention qui aura été établie

Réponse

Accordé et la communication de la
convention sera portée par un officier
autrichien et un officier français
comme la dite convention devin
egalement être communiquée a la flotille
autrichienne devant Zara

Art 6

De plus de faire passer au quartier Génér-
al de S. M. I. et R. Napoléon la Con-
vention de l'Armistice que l'on aura
conclue

Réponse

Accordé et la communication de la
dite convention adressé à S. M. I. et
R. Napoléon premier sera porté
par un officier français
accompagnée d'un officier autrichien.
Se dirigeront par la route de Fiume
au poste français le plus voisin

Art 7

Les Iles d'Uljan, Pasman, lunga et Grossa,
n'ayant point été occupées lors de
la Déclaration de l'armistice. Resteront
comme faisant partie de la Garnison de
Zara, Stipulant que les articles qui
pourrait être convenues a la Grande
armée et qui feraient relatif a la Dalmatie
sont a la Garnison de prendre les
mesures contre les batimens anglais

Réponse

Toutes les Iles du Quarnero et de la Dalmatie occupées par les troupes du Général Knesevich a la date de la presente convention seront considérées comme appartenant encore français

Art 8

La flotille autrichienne a ce que je crois participer a cette convention, on de mandera au commandant son assentiment, pour connoitre si l'on doit regarder encore comme etant en hostilité avec l'armée française ce qui pourrait etre si elle etait obligée de se soumettre aux ordres du commodor anglais.

L'on ne doit point se dissimuler que la flotille si elle se refuse a faire cause commune avec l'armée de Terre sera prise ou brulée par les anglais comme cela est arrivé a Copenhague pour le Danemark, et cet accident ferait naître des discussions désagréables entre les deux gouvernement derangerait meme une partie des conventions ou traites qui pourraient dans le moment avoir été établis comme cela est arrivé pour Cattaro apres la Paix de Milspourg.

On offre Si l'armée de terre craint quelque chose de la part des anglais contre la flotille de la laisser mettre sous la protection de la place de Zara ou dans le port de Sebenico, assurant qu'elle pourra reprendre la position de Porto Schiavino dans le cas ou les hostilité recommenceraient.

Les circonstances soit de paix, soit de Guerre mettront dans le cas de faire connaitre ce que le refus que pourrait faire la flotille. De participer à la convention et son infl, non pour la Défense de Zara mais par rapports aux mouvements de l'armée autrichienne car il est a presumer, que malgré la convention particuliere qui aura

été traité les Deux Gouvernements ne
Décideront que l'Armée autrichienne, ne
se retire dans les positions occupées le
12 juillet mil huit cent neuf, jour de la
signature de l'armistice au même en
Croatie.

Donnons plenis pouvoirs de la convention
à conclure, entre Monsieur le Général Baron
de Knesevich pour ce qui concerne l'armée
autrichienne, et Monsieur le Général Baron
de Maureillan, pour ce qui concerne les
places de Dalmatie.

Krabovschi, major à l'état major Général
et le chevalier de Paix, capitaine au
Regiment Reiski de l'armée autrichienne, et
à M. M. St. Raimond chef de l'état major
et Mattutinovich chef de Bataillon
adjoint au commandant d'armes de l'armée
Française à fin de traiter de ces objets.

Réponse

Comme les operations maritimes
des flottes anglaises avec la flotille
autrichienne doivent continuellement
faire cause commune et que le
Général en chef commandant le Corps
d'armée autrichienne en Dalmatie
n'a aucune instruction directe, de
sa cause sur ce point Monsieur
le Général Français Gouverneur de
Zara voudra bien s'adresser au
commandant meme de la flotille.

Article Additionel

Le cas de renouvellement d'hostilité entre les armées autrichiennes et françaises,
elles ne pourront recommencer entre les mêmes armées en Dalmatie qu'après une
intimation de quinze jours auparavant selon l'armistice stipulée par les
deux puissances antérieurement

Signé Krabovsky Major
à l'Etat major Général de l'armée
en Dalmatie

Signé Chevalier de Paix Cap.
au Reg. Reiski

Signé S. Remond chef d'Etat major
de M le Baron de Maureillan
G. de Zara commd. Général
de la Prov. de Dalmatie

Signé Mattutinovich chef de Batt.
adjoint au commd. d'armes de
l'armée Française en Dalmatie

Pour copie conforme
le chef d'Etat major

Hrvatski prijevod

Sporazumi sklopljeni 28. srpnja 1809. između generala baruna Kneževića zapovjednika austrijske vojske u Dalmaciji i gospodina baruna de Maureillana guvernera Zadra generalnog zapovjednika Dalmacije.

Članak 1.

Položaji vojske i garnizoni ostat će u istome stanju u kojemu su se nalazili u trenutku kad se obznanilo primirje.

Rješenje

Ustupljeno je, počevši od Puntamike A prema vrhu Bokanjca B na maloj kapeli C brežuljka D prema prvim susjednim kućama na vanjskom obronku opkopa E onda na kamenom mostu F uz potok do njegova ušća G kao što je to na zemljovidu predloženo.^{58*}

^{58*} Zemljovid se prilaže na kraju teksta.

Članak 2.

Bit će uspostavljen sporazum koji će pokazati stanje položaja vojske i koji će uspostaviti crtu razgraničenja zaraćenih strana u Dalmaciji.

Rješenje

Paravojne postrojbe koje se nalaze razbacane s one strane Cetine povući će se što brže moguće i zauzet će položaj na desnoj obali te rijeke, ostavivši utvrde Klisa otvorenima.

Članak 3.

Pomicanje crte položaja neće se moći napraviti. Položaji će ostati u istom stanju u kojemu su se nalazili kad je obznanjeno primirje.

Rješenje

Prihvaćeno ukoliko se ne napravi nikakav pokušaj razbijanja opsade niti sječe šuma, niti pokušaj vršenja vojnog pokreta, niti marširanje bilo kakvih četa iz drugih dijelova.

Članak 4.

Mjestima u Dalmaciji bit će dopušteno međusobno prometovati i opskrbljivati se. Uočeno je kako Zadarski garnizon broji 2400 muškaraca.

Rješenje

Uz posredovanje pregovarača moći će se odvijati i opskrba Zadarske tvrđave, utvrde Knina, i Sv. Nikole. Sve do konačne odluke Njegovog Veličanstva nadvojvode Ivana omogućit će se opskrba svakome pojedinom vojniku koji je sastavu navedenih garnizona u roku od 5 dana. Opskrba će se sastojati od mesa, kruha, povrća, drva, peradi, maslaca, ulja, vina za 200 muškaraca u Zadru, 200 u Kninu i 100 u utvrdi Sv. Nikole.

Članak 5.

Upoznati onaj dio Dalmacije koji austrijska vojska nije zaposjela, sa sporazumom koji će biti uspostavljen.

Rješenje

Prihvaćeno, a priopćenje sporazuma bit će izvršeno putem jednog

austrijskog i jednog francuskog časnika
kao što će spomenuti sporazum biti
priopćen austrijskoj flotili pred Zadrom.

Rješenje

Prihvaćeno i priopćenje spomenutog
sporazuma naslovljenog na Njegovo
Visočanstvo Cara i Kralja Napoleona
Prvoga nosit će jedan francuski
časnik u pratnji jednog austrijskog
časnika. Ići će riječkom cestom prema
najbližem francuskom položaju.

Rješenje

Svi Kvarnerski otoci i otoci Dalmacije,
koje su zaposjele čete generala
Kneževića u vrijeme ovoga sporazuma,
smatrat će se još francuskim posjedom.

Članak 6.

Uostalom sporazum o primirju, koji će biti sklopljen,
treba biti prosljeđen glavnom stožeru Njegovog
Visočanstva Cara i Kralja Napoleona.

Članak 7.

Otoci Ugljan, Pašman, *lunga i Grossa* (Dugi otok),
koji nisu bili zauzeti u trenutku objavljivanja primirja,
ostat će dio garnizona Zadra. Uglavljeno je da će
članci dopustiti garnizonu da poduzme mjere protiv
engleskih brodova, kako dolikuje velikoj vojsci i što se
odnosi na Dalmaciju.

Članak 8.

Austrijska flotila morat će sudjelovati u ovome
sporazumu, te će se pitati zapovjednika za pristanak,
kako bi se ustanovilo da li ga se još može smatrati
neprijateljem francuske vojske, što bi moglo biti
ukoliko bi flotila bila prisiljena da se podčini
zapovijedima engleskog komodora.
Ne smije se sakriti činjenica da će flotila, ukoliko se
ne odluči povezati sa kopnenim snagama biti uzeta
i spaljena od Engleza kao što se to dogodilo u
Kopenhagenu za Dansku, i ta nezgoda bila je povod
za neugodne rasprave između dviju vlada, čak bi
predstavljala smetnju dijelu sporazuma ili ugovora
koji su mogli biti uspostavljeni u trenutku kao što se to
dogodilo u Kotoru nakon mira u Milspourgu (!).^{59**}

^{59**} Ovo je očito pogreška, točno bi bilo mir u Presburgu (Požunu) sklopljen 26. prosinca 1806. prema kojem
su Francuzi dobili pravo na Boku kotorsku, ali su je Austrijanci predali Rusima, a ne Francuzima.

Ukoliko se (austrijska, op. a.) kopnena vojska bude bojala djelovati protiv engleske mornarice bit će ponudeno austrijskoj mornarici stavljanje pod zaštitu mjesta Zadra, luke Šibenika, nudeći joj ponovno preuzimanje luke Schiavino^{60***} ukoliko neprijateljstva ponovno počnu. Okolnosti bilo mira, bilo rata pokazat će što bi odbijanje flotile (stavljanja pod zaštitu) moglo napraviti. Dvije vlade ne će odlučiti sudjelovati u konvenciji i njezinom utjecaju niti u odnosu na obranu Zadra niti u odnosu na gibanje austrijske vojske, jer za pretpostaviti je da se, usprkos posebnom sporazumu, koji će biti sklopljen, ne će odlučiti povlačenje austrijske vojske na položaje koje je zauzela 12. srpnja 1809., (Primirje u Znaimu, op. a.), dana potpisivanja primirja, čak i u Hrvatskoj. Neka opunomoćenici sporazuma koji treba biti donesen između gospodina generala baruna Kneževića za sve što se odnosi na austrijsku vojsku i gospodina generala baruna Maureillana za sve što se odnosi na mjesta u Dalmaciji budu bojnik Krabovschi u glavnom stožeru, general i vitez mira kapetan pukovnije austrijske vojske Reiski, i gospodin Remondu, zapovjednik glavnog stožera i Matutinović zapovjednik bataljuna povezan sa zapovjednikom oružja francuske vojske kako bi obradio slučajeve (kršenja primirja, op. a).

Rješenje

Kao što pomorske operacije engleske mornarice moraju stalno biti u skladu s operacijama austrijske flotile, a kako generalni zapovjednik korpusa austrijske vojske u Dalmaciji nema nikakve izravne naredbe, francuski gospodin general guverner Zadra rado bi se obratio^{61****} zapovjedniku flotile.

^{60***} Nepoznati toponim.

^{61****} Što se dogodilo 31. srpnja 1809., kada je na austrijskom briku u uvali otočića Školjića sklopljeno primirje između francuskih snaga i austrijske mornarice. DAZd, Zbirka STAMPE, kutija 20, br. 33/20, 31. 7. 1809.

Dodatni članak

Ako ponovo započnu neprijateljstva između austrijske i francuske vojske, neprijateljstva između istih vojska u Dalmaciji se ne će moći obnoviti prije nego što je dana obavijest 15 dana prije početka napada, prema primirju ustanovljenom između dvije prethodno spomenute moći.

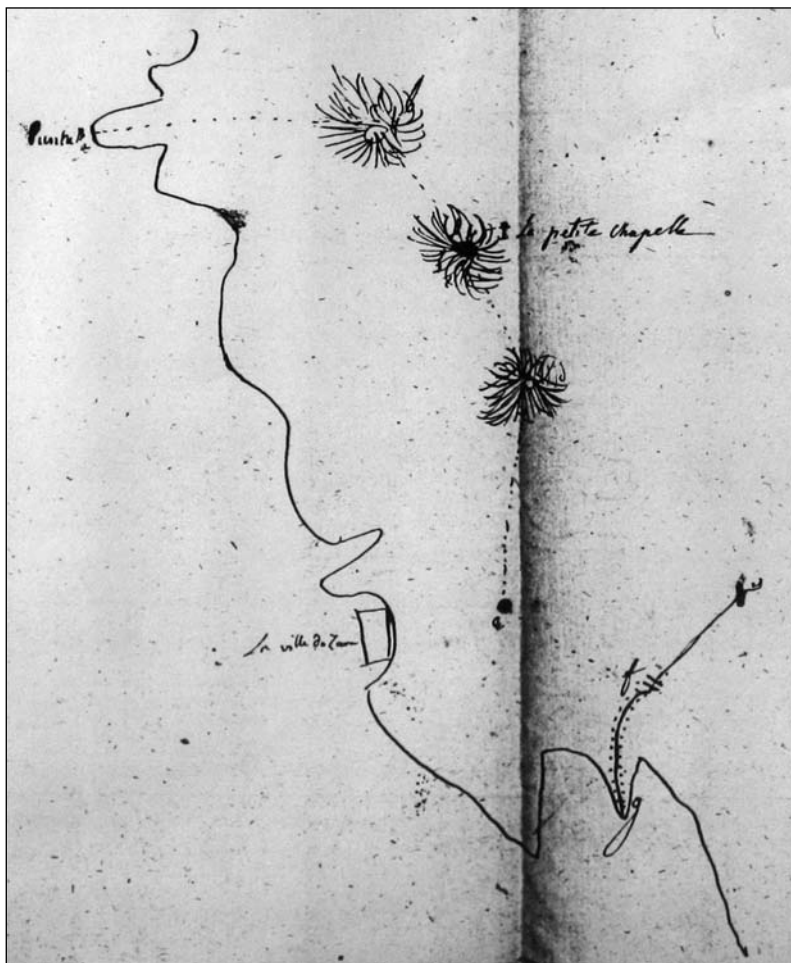
Potpisao Krabovski
bojnik
u glavnom stožeru vojske
u Dalmaciji

Potpisao vitez mira kapetan regimente
Reiski

Potpisao S. Remond, zapovjednik glavnog stožera
Gospodin barun Maureillan, zapovjednik Zadra
general zapovjednik provincije Dalmacije

Potpisao Matutinović, zapovjednik bataljuna, pridružene
zapovjedniku oružja francuske vojske u Dalmaciji.

Suglasan prijepis
Poglavar glavnog stožera

Sl. 1. Skica razgraničenja u zadarskom području prema odredbama
primirja od 28. srpnja 1809. godine^{62*}

^{62*} Skica se nalazi u DAZd, Zbirka STAMPE, kutija 20, br. 28/20, 28. 7. 1809.

Ante BRALIĆ, Tea ESCHEBACH: THE 1809 AUSTRIAN SIEGE OF ZADAR

Summary

The author in his article describes the events which took place in Zadar and its neighboring area after the Austrian siege of Zadar in the second half of 1809. The siege occurred as a consequence of the fifth anti-French coalition which was formed by the Hapsburg Monarchy and by England. After the beginning of the siege a state of emergency was introduced in the city which suspended the civilian authority of the *provveditore* which at that time was headed by Vincenzo Dandolo. A shortage of provisions and a rise of prices ensued as a consequence of the siege. In order to satisfy the monetary needs in the city, the French authorities introduced paper “siege” money. Although the Austrian campaign in Dalmatia was quite successful, a local Zadar armistice was reached because of the defeat of Austrian forces nearby Wagram. The armistice of 28 July/3 August 1809 regulated the relations between the warring parties and issues pertaining to everyday life. As a consequence of the peace treaty in Schönbrunn, at the beginning of 1809 Austrian forces pulled out of Dalmatia which marked the end of the siege of the city.

Key words: Zadar, the year 1809, siege, general Knežević, Vincenzo Dandolo, the 1809 Zadar peace treaty.